

Recenzje. Polemiki. Sprawozdania

Reviews. Polemics. Reports

Kazimierz M. Czarnecki, *Pionierzy, współtwórcy i twórcy polskiej psychologii naukowej (sylwetki uczonych)*. Oficyna Wydawnicza Impuls. Kraków 2000, s. 245, il.

Jedną z form przedstawiania historii nauki jest publikacja biogramów uczonych w ujęciu chronologicznym. Na polskim rynku wydawniczym pojawia się coraz więcej tego rodzaju monografii, pomyślanych zazwyczaj jako przystępna forma prezentacji dziejów danej dyscypliny wiedzy. Do nader skromnej listy prac popularyzujących historię polskiej psychologii możemy dopisać wydaną niedawno książkę K. M. Czarneckiego, złożoną z krótkich życiorysów czterdziestu czterech osób zasłużonych dla rozwoju tej dziedziny. Biogramy podzielone są pomiędzy trzy działy, odzwierciedlające specyfikę historycznego rozwoju psychologii w naszym kraju.

Największy rozrzut chronologiczny dotyczy uczonych uznanych przez autora za pionierów psychologii. Listę rozpoczyna żyjący w XIII wieku Erazm Ciołek-Witelon, a kończy zmarły w wieku XX Władysław Biegański. Do tej grupy autor zaliczył również klasycznych przedstawicieli „nauki o duszy” z XIX wieku, tj. Michała Wiszniewskiego, Juliana Ochorowicza i Adama Mahrburga.

Druga część książki prezentuje noty o „współtwórcach psychologii”. Znalazły się więc tu sylwetki trzynastu osób, które w swej naukowej twórczości podejmowały zagadnienia psychologiczne. W tej grupie umieszczono także socjologów (F. Znanickiego i B. Malinowskiego), psychiatrę J. Mazurkiewiczą, biologa J. Dembowskiego oraz pedagogów – M. Grzegorzewską i M. Bolechowską. Włożyli oni wymierny wkład w rozwój takich subdyscyplin jak: psychologia społeczna, zoopsychologia, psychologia wychowawcza czy psychopedagogika specjalna. Szczególna uwaga należy się tutaj J. Mazurkiewiczowi, który już w roku 1913 opublikował pracę pod znanym tytułem *O asymetrycznych czynnościach półkul mózgowych*. Wśród prezentowanych sylwetek zdecydowanie brakuje przedstawicieli psychoanalizy (choćby Gustawa Bychowskiego).

Najobszerniejszą część książki stanowią biogramy „twórców psychologii” – jest ich dwadzieścia sześć. Listę rozpoczyna Jan Władysław Dawid, a kończy zmarły w roku 2000 Tadeusz Tomaszewski. Warto podkreślić, iż znaleźli się na niej najważniejsi psychologowie, zasłużeni dla rozwoju poszczególnych ośrodków naukowych w Polsce. Są tu zarówno „trzej klasycy” (K. Twardowski, E. Abramowski, W. Heinrich), jak i autorytety psychologii ze wszystkich ośrodków uniwersyteckich: S. Błachowski (UAM), J. Reutt (UMCS), J. Pastuszka (KUL), M. Susułowska (UJ), S. Gerstmann (UŁ), J. Rembowski (LTG) oraz M. Żebrowska i wspomniany już T. Tomaszewski (UW).

W notach o uczonych autor skupił się bardziej na prezentacji głównych zasług omawianej postaci dla nauki niż nad danymi biograficznymi. Każdy życiorys uzupełniony jest zestawieniem wybranych

publikacji danej postaci oraz niekiedy odwołuje się do innych prac źródłowych. Trzeba zauważyć, że podstawa bibliograficzna życiorysów omawianych psychologów jest słabą stroną książki i z małymi wyjątkami opiera się na literaturze mającej wartość wspomnień pośmiertnych.

W swojej wizji etapów rozwoju psychologii polskiej autor oparł się niewątpliwie na podziale zastosowanym w pracach W. Bobrowskiej-Nowak (zob. *Pionierzy psychologii naukowej w Polsce* 1971). Postacie omówione w książce znalazły się wcześniej w *Słowniku psychologów polskich* (1992), a niektóre również w *Słowniku pedagogów polskich* (1998). Są więc to osoby, których naukowy wkład do rozwoju rodzimej psychologii został powszechnie uznany przez polskich uczonych. We wstępie jednak K. Czarniecki przypomina krótko inne postacie, których aktywność naukowa i publicystyczna miała związek z psychologią. Na tej liście zabrakło A. Wyczółkowskiej (jednej z pierwszych kobiet zajmujących się psychologią w naszym kraju) czy W. Radeckiego (jedynego bodaj psychologa polskiego wspomnianego w obcojęzycznych monografiach historii psychologii, a to za sprawą jego pionierskiego wkładu w rozwój tej dyscypliny w Ameryce Południowej). W omawianej książce zabrakło również takich postaci, jak: Kazimierz Dąbrowski czy Jerzy Konorski, których zasług dla rozwoju polskiej psychologii nie sposób nie docenić. Najcenniejszą częścią omawianej pracy jest zamykający ją *Wybór prac o tematyce psychologicznej wydanych w języku polskim do 1919 roku*. Liczy on 335 pozycji, które dobrze orientują w tematyce publikacji psychologicznych w naszym kraju na przełomie XIX i XX wieku.

Książka M. Czarnieckiego jest pracą o charakterze popularyzatorskim. Stanowi wprowadzenie do zagadnienia, nie przynosząc w zasadzie nowych danych biograficznych, jej autor nie wychodzi bowiem poza standardowe źródła. Efektem tego są np. takie uwagi, jak przypis na s. 11, mówiący o tym, iż niemożliwe było ustalenie ramowych dat życia Bernarda Pereza, wiodącego francuskiego badacza psychologii dziecka. Otóż jest to możliwe: Perez żył w latach 1836–1903. Drobnych nieścisłości znajdziemy w książce więcej. W swojej kategorii recenzowana praca wypełnia jednak lukę: może być polecona starszej młodzieży licealnej oraz studentom psychologii i pedagogiki jako źródło wstępnej wiedzy na temat dróg rozwoju polskiej myśli psychologicznej. Niestety pewną przeszkodę w jej dystrybucji stanowi informacja zawarta na stronie internetowej wydawcy (Oficyny Wydawniczej „Impuls”), że praca ta jest drukowana „na specjalne zamówienie”. Z tego powodu spełnienie celu wydania tej monografii, jaki wynika z motto zawartego w książce „Obce rzeczy wiedzieć dobrze jest, swoje – obowiązek” (Z. Gloger), wydaje się mocno utrudnione.

Cezary W. Domański

Sprawozdanie z Sympozjum – dyskusji panelowej środowisk twórczych Lublina i Lubelszczyzny na temat: „U styku epok. W poszukiwaniu tożsamości twórczości artystycznej” w dniu 15 czerwca 2002.

W dniu 15 czerwca 2002 roku dzięki Zarządowi Lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich, Wydziałowi Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Lublinie oraz Wojewódzkiemu Domowi Kultury odbyło się pierwsze Sympozjum środowisk twórczych Lublina i Lubelszczyzny w formie dyskusji panelowej na temat: „U styku epok. W poszukiwaniu tożsamości sztuki i środowisk twórczych Lubelszczyzny”.

Inicjatywa organizacji spotkania środowisk twórczych Lubelszczyzny przez Zarząd Lubelskiego Oddziału Związku Literatów Polskich, której prezesem jest prof. dr hab. Stanisław Popek, miała na celu pogłębioną refleksję nad stanem i perspektywami rozwoju profesjonalnej twórczości artystycznej na pograniczu epok, w okresie trwającej transformacji ustrojowej, a szczególnie finalizacji